

tepav

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

AB Vatandaşlarının Türkiye'nin Üyeliğiyle Derdi Ne?

*Aslı Toksabay Esen
Dış Politika Analisti*

*TEPAV Değerlendirme Notu
Şubat 2010*

AB Vatandaşlarının Türkiye'nin Üyeliğiyle Derdi Ne?

Boğaziçi Üniversitesi'nin Granada ve Madrid Özerk Üniversiteleri işbirliğinde sürdürdüğü bir projenin çıktılarına ilişkin haberler, geçtiğimiz günlerde, AB ve Türkiye merkezli haber sitelerinde yer aldı. Buna göre, proje kapsamında Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya ve Polonya'da 5000'den fazla denekle gerçekleştirilen ankette, Avrupa Birliği vatandaşları arasında Türkiye'nin üyeliğine taraftar ve karşı olanların oranı eşitti (%47), ancak ankete katılanların çoğunluğu (%52) Türkiye'nin üyeliği konusunun halkoyuna sunulması durumunda aleyhte oy kullanacağını ifade etmişti. Lehte oy kullanacağını bildirenlerin oranı ise %41'de kaldı¹.

Üyeliği desteklediğini söyleyenlerle lehte oy kullanacaklar arasındaki 6 puanlık bu fark, elbette şaşırtıcı. Projenin yürütücülerinden Prof. Dr. Hakan Yılmaz söz konusu farkı halkın oy kullanma yoluyla herhangi bir değişime yol açmaları söz konusu olduğunda statükoyu korumadan yana tavır aldıkları gerekçesiyle açıklıyor. Alternatif bir yaklaşım adına, ilke düzeyinde ve geniş zaman kipinde Türkiye'nin katılımına olumlu yaklaşanların, hemen bugün bir karar verme durumunda kalmaları halinde başta Türkiye'nin hazırlık düzeyi gibi bir takım mülahazalarla olumsuz yanıt vermeleri olasılığında yola çıkılabilir.

Beş ülkede ve Eurobarometer anketlerine göre küçük bir örnekleme gerçekleştirilen bu anketlerin temsil gücü elbette sorgulanabilir. Söz konusu örnekleme Almanya ve Fransa gibi "Turkoskeptik" ülkelerin yanında üç tane de konuya daha sıcak yaklaştıkları bilinen ülke yer alıyor. Ülkeler düzeyinde bakıldığında beklenebileceği gibi Almanya ve Fransa'nın olumsuz tutumu sürerken Polonya ve İspanya'da daha marjinal bir farkla da olsa olumlu bir tavırdan söz etmek mümkün. İngiltere vatandaşlarının ise duruşu daha belirsiz. Ancak her hal ve karda, genel düzeyde %47'lik bir kategorik ret, fazlasıyla yüksek bir rakam.

Burada ilginç bir değerlendirme, küresel ekonomik krizin Türkiye'nin üyeliği konusundaki görüşleri etkileyip etkilemediği olabilir. Her ne kadar Eurobarometer sonuçlarıyla söz konusu projenin çıktılarını karşılaştırmak (yöntem ve kapsam farklılıkları göz önüne alındığında) sağlıklı sonuçlar vermeyecekse de, AB-27'de Türkiye'nin üyeliğine karşı olanların oranının son yıllarda %50'nin altına pek düşmediği düşünüldüğünde, krizin, ekonomik durumda toplumsal ve bireysel çaptaki kötölemenin ve yükselen göç ve göçmen karşıtlığının Türkiye'ye bakış açısı üzerindeki yansımalarının çok ciddi boyutlarda olmadığı düşünülebilir. Ancak bu, aynı zamanda Türkiye'ye bakış açısının olabilecek en kötü durumda olduğu gibi de yorumlanabilir ki, ilişkilerin geldiği noktada bu o kadar da abartılı bir sav olmayabilir.

Anketin iyimserliğe daha elverişli sonuçları da yok değil. Prof. Yılmaz'ın ifadesine göre, söz konusu Türkiye olduğunda, ülke liderlerinin tutumu büyük önem kazanıyor. Yılmaz, son derece haklı bir söylemle, konuyu "Kamuoyu görüşü siyaseti değil, siyaset kamuoyu görüşünü yönlendiriyor" diye özetliyor. Öte yandan, liderler değişebildiğine göre, Türkiye-AB ilişkilerinde 2000'lerin başındaki gibi bir bahara yeniden tanık olmak mümkün. Diğer bir nokta, pacta sunt servanda ilkesine yapılan vurgunun kamuoyunda yankı bulduğu ki, bu zamanı geldiğinde Türkiye için önemli bir sav olabilir. Yine olumlu addedilebilecek bir başka veriye göre, genç nesiller Türkiye'nin üyeliğine daha sıcak bakıyor. Türkiye'nin üyeliğinin bugünden yarına gerçekleşmeyeceği konusunda açık ya da zımnî bir oydaşma varken, Türkiye

¹ http://hakanyilmaz.info/yahoo_site_admin/assets/docs/BUCEs-AID-UAM-OpinionPoll-Comments-English-v01.356161846.pdf

ya da AB kaynaklı bir takım gelişmelerin baskısı Avrupalı gençlerin fikrini değiştirmese, giderek daha ılımlı bir yaklaşımla karşılaşacağımızı varsayabiliriz. Dahası, üyeliğe kadar yaşanacak süreçte gerek Türkiye'nin, gerek AB'nin belli dönüşümlerden geçeceği, bu sürecin belli bir yakınsamayla sonuçlanacağı ve hem üyeliğe daha hazır bir Türkiye, hem Türkiye'yi kabule daha hazır bir AB doğuracağı umudunu besleyebiliriz.

Ancak buna bel bağlayabilir miyiz?

Önce beklentileri ve sorunları doğru tanımlamak gerek. TEPAV olarak bizim daha önce bu konuda yaptığımız iki çalışma², AB'de farklı ülkelerin Türkiye'ye katılımına ilişkin önceliklendirdikleri ve sorun olarak gördükleri konuları ayrıntılı olarak ele almıştı. Bu metinde adı geçen araştırmalar ve anketler üzerinden devam edersek, AB vatandaşlarına, Türkiye'nin adı anılmaksızın, Birlik'in daha da genişlemesi için önkoşul olarak gördükleri konular sorulduğunda, dile getirdikleri öncelikler arasında özgürlük ve demokratik değerler (yaklaşık %50) ve ekonomik meseleler (%40) başı çekiyor³. Türkiye'nin sıkça kullandığı savlardan olan AB'nin küresel rolü (%15) ve yaşlanan nüfusu (%10) konuları ise AB yurttaşları arasında yankı bulmuyor. Daha da önemlisi, konu Türkiye olduğunda, insan hakları ve demokrasiye yapılan vurgu birdenbire %85 düzeyine çıkabiliyor⁴.

Peki sorun nerede? Genelde algı, konunun kültürel ve dinsel farklılık noktasına gelip tıkandığı yönünde. Gerçekten de, Boğaziçi Üniversitesi'nin araştırmasına göre Türkiye'nin üyeliğine dinsel farklılık temelinde karşı çıkanların oranı (%39) azımsanmayacak düzeyde. Üstelik yine Türkiye'nin adı anılmadan genişlemeye ilişkin soruya verilen yanıtta kültür ve din konularına tanınan öncelik %20'ler düzeyinde kalırken... Bu tatsız bir durum, çünkü kişilerin ve zaman zaman toplumların kimlik algılarının bir parçası olan din ve kültür konularındaki görüşlerinin değişmesi, diğer konulara göre daha güç.

Dinsel ve kültürel kimliğimizi değiştirmek olası olmadığına göre, kültür konusunu din ve etnisite gibi ilkçi/özcü tanımlar bağlamından çıkarıp yurttaşlık ve ortak yaşama gibi ortak değerlere bağlamak en doğru seğenek gibi görünüyor. Bunun için demokrasi, insan hakları, çoğulculuk gibi konularda ortak değerlerin içselleştirilmesi ve söylemin bu düzlem üzerinden yürütülmesi bir önkoşul haline geliyor.

Bulguların işaret ettiği çok önemli ve bir öncekine paralel bir diğer konu, Türkiye'nin üyeliğini ve bu üyeliğin AB açısından getireceği kazanımları, çıkarlar üzerinden değil değerler birliği ve ortaklığı üzerinden tanımlamak. Yukarıda ifade etmeye çalıştığım gibi, Türkiye'nin üyeliğinin getirilerini, AB'nin küresel bir güç olmasına yapacağı katkı ya da yaşlanan nüfus sorununa olacağı çare gibi çıkar temelli biçimlerde kurgulamak demek, söylediklerimizin en azından kamuoyu düzeyinde yankı bulmayacağını baştan kabullenmek demek.

Yine bu çerçevede, Medeniyetler İttifakı'nı ön plana çıkaran ve bu bağlamda Türkiye'yi İslam dünyasının temsilcisi olarak sunan söylemin, "değerlerde ortaklığı" ön plana çıkarmak gerekirken, yine çıkar temelli

² Conditionality, Impact and Prejudice in Turkey-EU Relations, <http://www.tepav.org.tr/eng/admin/dosyabul/upload/Quaderni.pdf>; Talking Turkey in Europe: Implications for a Communication Strategy; http://www.iai.it/pdf/Quaderni/Quaderni_E_13.pdf

³ http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_257_sum_en.pdf

⁴ <http://www.euractiv.com/en/priorities/turkey-eu-public-thinks/article-171187>

bir görünüm çizmesinin, daha da önemlisi, güçlü ve sürekli bir “kültürler ve değerler farklılığı” vurgusu taşımasının sakıncalarını ARTIK daha ciddi ele almakta yarar var.

Son olarak Türkiye, AB ile olan etkileşiminde, hazmedilmesi en zor bilginin dahi bilgisizliğin ve karanlıktaki bir hayal gücünün ürünlerinden yeğ olduğunu unutmamalı. Bu çerçevede, gerek devlet organları gerekse sivil toplumun, AB vatandaşlarının bilgi düzeyini geliştirmek için geniş kapsamlı bir çabaya girişmesi gerekiyor. Ancak böyle bir iletişim kampanyasının Türkiye’de çatışma halinde olan toplumsal grupların dış muhataplara karşı birbirini çekiştirmesinden ibaret kalmamasında yarar var.

Elbette, kamuoyu ile iletişim yürütürken karar alıcı ve siyasa belirleyici grubu gözden kaçıramayız: Tüm bunlar olurken müzakerelerin hakkıyla yürütülmesi ve hem Birlik, hem üye devlet düzeylerinde AB liderleriyle siyasal diyalogun sürdürülmesi gereğini anımsatmaya herhalde gerek yok.